Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2022–2023

33 552 Slachtofferbeleid

Nr. 109 **BRIEF VAN DE MINISTER VOOR RECHTSBESCHERMING**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 april 2023

In het voorjaar van 2021 is de Wet Uitbreiding Slachtofferrechten (WUS) (Kamerstuk 35 349) aangenomen door de Eerste Kamer. Het doel van deze wet is de positie van het slachtoffer in het strafproces verder te versterken. Samen met de betrokken ketenorganisaties wordt sindsdien gewerkt aan een zorgvuldige implementatie van de verschillende onderdelen van de wet. De wet treedt in verschillende tranches in werking.[1] In deze brief informeer ik uw Kamer over de stand van zaken van de verschillende onderdelen van de wet. In het bijzonder ga ik in op de verschijningsplicht voor verdachten tijdens de inhoudelijke zitting die op 1 juli 2024 in werking treedt.

Eerste twee tranches in werking getreden

Op 1 juli 2022 zijn de eerste onderdelen van de WUS in werking getreden.[2] Dat betroffen de schriftelijke motiveringsplicht bij het niet verstrekken van een kopie van de aangifte, de uitbreiding van de informatierechten en de uniformering van het moment van het uitoefenen van het spreekrecht. Per 1 januari 2023 is ook de tweede tranche in werking getreden. Daarmee is het spreekrecht voor stief- en pleegfamilie ingevoerd. Met de uitbreiding van de kring van spreekgerechtigden wordt recht gedaan aan de verschillende gezinssamenstellingen die in de huidige samenleving bestaan. Daarnaast wordt met deze tweede tranche geregeld dat een slachtoffer ook in de tenuitvoerleggingsfase de mogelijkheid heeft om een verzoek tot vertaling in te dienen van schriftelijke informatie in een voor hem of haar begrijpelijke taal.

Er resteren twee onderdelen van de WUS die nog in werking moeten treden: de verschijningsplicht en het beperkte spreekrecht bij tbs en pij-verlengingszittingen. Hieronder licht ik de planning van deze twee onderdelen toe.

[1] Stb. 2022, nr. 267.
[2] Kamerstuk 33 552, nr. 103.

kst-33552-109
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2023

De verschijningsplicht

Het kabinet hecht er belang aan dat verdachten van ernstige misdrijven op de inhoudelijke behandeling van hun strafzaak verschijnen. In de huidige situatie heeft een verdachte het recht om aanwezig te zijn bij de behandeling van de strafzaak, maar ook de mogelijkheid om daar vanaf te zien. Wel kan de rechter bevelen dat de verdachte in persoon zal verschijnen of dat diens medebrenging wordt gelast. Met de WUS wordt geregeld dat verdachten die zich in voorlopige hechtenis of detentie bevinden en terecht staan voor de zwaardere categorie strafbare feiten verplicht aanwezig moeten zijn bij de inhoudelijke behandeling van hun strafzaak en bij de uitspraak.

Het gaat hier om een omvangrijke wijziging. Gelet daarop heb ik uw Kamer eerder laten weten dat de personele en budgettaire gevolgen van de verschijningsplicht fors zijn en dat het in kaart brengen van de impact op de betrokken organisaties meer tijd kostte dan aanvankelijk gedacht.[3] Recent heb ik uw Kamer laten weten dat de implementatiedatum van 1 juli 2023 daarom niet haalbaar is gebleken.[4] Ik heb nu goed zicht op wat de invoering voor de betrokken organisaties betekent en daar wil ik recht aan doen. Ik kom daarom tot de conclusie dat de verschijningplicht niet eerder dan op 1 juli 2024 in werking kan treden. Tevens heb ik besloten de verschijningsplicht vooralsnog alleen in werking te laten treden voor de inhoudelijke zittingen en niet voor de uitspraakzittingen. Ik licht dit besluit hieronder nader toe.

Het belang van de verschijningsplicht

De verschijningsplicht doet recht aan het maatschappelijk belang dat het strafproces in aanwezigheid van de verdachte plaatsvindt. Daarnaast geeft het de rechter en de officier van justitie de mogelijkheid zich een beeld te vormen van een verdachte. Het is ook in het belang van verdachte zelf om direct waar te nemen wat op de terechtzitting wordt besproken, wat de overige procesdeelnemers verklaren en welk onderzoeksmateriaal ter onderbouwing van het hem gemaakte verwijt wordt gepresenteerd. Bij de uitspraakzitting is het voor verdachte van belang om rechtstreeks van de rechter te horen op welke gronden de beslissing is genomen en kan de aanwezigheid -in geval van een veroordeling- bijdragen aan de normaanscherping aan de kant van verdachte.

Daarnaast kan de aanwezigheid van de verdachte bij de behandeling van een strafzaak voor slachtoffers belangrijk zijn. Slachtoffers die daarvoor kiezen, hebben op die manier namelijk de gelegenheid om bij de uitoefening van hun spreekrecht aan de verdachte te vertellen wat het misdrijf met hen heeft gedaan. Dit kan bijdragen aan het herstel van het slachtoffer en tevens het delictsbesef van verdachte vergroten. Vanuit het perspectief van verwerking en genoegdoening kan het wenselijk zijn dat een slachtoffer ziet dat de verdachte in het openbaar aanhoort wat hem wordt verweten en in het geval van een veroordeling welke straf hem daarvoor wordt opgelegd. Er zijn ook slachtoffers die juist geen prijs stellen op de aanwezigheid van de verdachte, bijvoorbeeld omdat een confrontatie belemmerend werkt in hun herstel. Dit is één van de redenen geweest om in de wet een uitzonderingsmogelijkheid voor de verschijningsplicht op te nemen, waarbij het aan de rechter is om te beoordelen of er een uitzondering moet gelden of niet. In sommige gevallen zal gekeken moeten worden naar andere maatregelen om het slachtoffer desgewenst gedurende de zitting te beschermen tegen onwenselijke

[3] Handelingen II, 2022/23, nr. 24, item 6, p. 57.
[4] Aanhangsel Handelingen II 2022/23, nr. 2103.

confrontaties met de verdachte. Hierbij kan gedacht worden aan het afschermen van het slachtoffer van verdachte in de rechtszaal, het bijwonen van de zaak via een videoverbinding en ondersteuning van bijvoorbeeld Slachtofferhulp Nederland of een slachtofferadvocaat.

Forse uitvoeringsconsequenties

Om tot een gedegen implementatie van de verschijningsplicht te komen, zijn de afgelopen periode de uitvoeringsconsequenties voor de betrokken organisaties nader inzichtelijk gemaakt. Op de begroting van Justitie en Veiligheid was oorspronkelijk een bedrag van 2 mln. euro gereserveerd. Dit was gebaseerd op hetgeen voorafgaand aan het wetgevingstraject in kaart is gebracht. De personele consequenties zijn destijds geraamd op 9 fte. Nadat bleek dat dit een te krappe raming betrof, is dat bedrag aangevuld met middelen uit het coalitieakkoord (Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77) tot 5,1 mln. euro. Inmiddels is uit nadere uitvoeringsanalyses van de betrokken organisaties naar voren gekomen dat de verschijningsplicht substantieel meer personele en financiële consequenties heeft. Het gaat om ongeveer 170 extra fte voor politie en de DJI. Het totaal benodigde bedrag van 23,4 mln. euro overstijgt voornoemd bedrag van 5,1 mln. euro ruim.

De omvangrijke personele consequenties bij de betrokken organisaties voor de uitvoering van de verschijningsplicht heeft verschillende oorzaken. Allereerst leidt de verschijningsplicht tot een langere zittingsduur voor de rechtspraak en het Openbaar Ministerie. Daarnaast zijn er extra vervoersbewegingen voor de Dienst Vervoer & Ondersteuning (DV&O) van DJI en de politie, waarbij ook rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat niet elke gedetineerde vrijwillig zal meewerken. Dit heeft enerzijds gevolgen voor het beveiligingsniveau van het transport (verantwoordelijkheid DV&O) en anderzijds voor de beveiliging tijdens de zitting en de bewegingen van en naar de zaal in het gerechtsgebouw (verantwoordelijkheid politie). Tenslotte is ook het gevangeniswezen van DJI betrokken bij de uitvoering van de verschijningsplicht. De medewerkers van de penitentiaire inrichtingen bereiden de gedetineerden voor op het transport, waarbij ook rekening moet worden gehouden met onwilligheid, en zorgen voor insluiting en eventuele nazorg in de inrichting na terugkomst.

Overwegingen gedeeltelijke inwerkingtreding

Ik heb moeten constateren dat de beschikbare personele en financiële middelen niet in evenwicht zijn met de benodigde middelen. Daarom zijn verschillende mogelijkheden voor inwerkingtreding van de verschijningsplicht verkend. Vanuit diverse invalshoeken is gekeken of een evenwicht kan worden gevonden.

Zo is onderzocht of de behoefte van het slachtoffer omtrent de verplichte aanwezigheid van de verdachte leidend zou kunnen zijn, waarmee het aantal verplichte verschijningen mogelijk lager zou uitvallen. Dit blijkt geen reële oplossingsrichting, omdat het slachtofferbelang niet de enige reden is om een verschijningsplicht in te voeren en het juist belastend kan zijn om de afweging bij het slachtoffer te leggen. Ook ontbreekt draagvlak bij de betrokken organisaties voor deze denkrichting en vereist dit een wetswijziging.

Ook is gekeken naar mogelijkheden voor digitale aanwezigheid van de verdachte door de inzet van telehoren in het strafproces. Hier is in de coronaperiode reeds ervaring mee opgedaan. Het uitgangspunt voor het bijwonen van de zitting is echter fysieke aanwezigheid. Omdat de

afweging om in afwijking hiervan gebruik te maken van een videoconferentie is voorbehouden aan de individuele rechter, biedt deze denkrichting geen soelaas voor het beperken van de aantallen verdachten die fysiek moeten verschijnen. Wel wordt een bredere inzet van telehoren verder doorontwikkeld door DJI en de rechtspraak, maar dat biedt op dit moment geen oplossing.

Daarnaast is gekeken naar de mogelijkheden om aanvullende financiering binnen de begroting van Justitie en Veiligheid te vinden, maar dit is vanwege de omvang van het bedrag niet mogelijk gebleken.

Bij alle mogelijkheden heb ik meegewogen dat de druk op de strafrechtketen reeds hoog is. Het gaat daarbij zowel om capaciteitsproblemen in de keten als de hoge werkdruk die wordt ervaren door de medewerkers. Er is bovendien sprake van een aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt waar ook DJI en politie mee te kampen hebben. Ook met voldoende financiële middelen, wordt volledige inwerkingtreding (zowel inhoudelijke zittingen als uitspraakzittingen) van de verschijningsplicht op dit moment daarom door de betrokken organisaties niet mogelijk geacht.

Alles overwegende heb ik daarom besloten over te gaan tot inwerkingtreding van de verschijningsplicht voor de inhoudelijke zittingen. Hiermee is gewaarborgd dat de slachtoffers die daar behoefte aan hebben hun spreekrecht in het bijzijn van de verdachte kunnen uitoefenen. Ook wordt hiermee tegemoetgekomen aan het belang van verdachte zelf om direct waar te nemen wat ter zitting wordt besproken, het belang van de rechter en officier om in staat gesteld te worden zich een indruk van verdachte te vormen en het belang van de samenleving dat zichtbaar is dat in de meest ernstige zaken het strafproces in aanwezigheid van de voorlopig gehechte verdachte plaatsvindt. Deze argumenten gelden niet of in mindere mate voor de uitspraakzittingen. Dat zijn kortdurende zittingen waarbij het slachtoffer geen uitgesproken rol heeft en geen sprake meer is van oordeelsvorming door de magistratuur. Daarom geef ik nu geen prioriteit aan de verplichte aanwezigheid van verdachten tijdens deze zittingen.

Met de implementatie van de verschijningsplicht voor enkel inhoudelijke zittingen zijn minder financiële middelen gemoeid dan wanneer deze ook voor uitspraakzittingen zou gaan gelden. Deze middelen (4,2 mln. euro bovenop het oorspronkelijke bedrag van 5,1 mln. euro) heb ik vrij kunnen maken.

De politie en DJI hebben uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor de benodigde tijd voor de werving en opleiding van nieuwe medewerkers om de verschijningsplicht uit te voeren. Gezien de krappe arbeidsmarkt en het bestaande personeelstekort waarmee beide organisaties kampen, vergt dat meer tijd dan gebruikelijk (negen in plaats van zes maanden). Dat is een belangrijk signaal dat ik nadrukkelijk heb meegewogen in de vaststelling van een nieuwe datum van inwerkingtreding. Hierdoor kan het eerstvolgende reguliere implementatiemoment na 1 juli 2023 1 januari 2024 niet worden gehaald. De verschijningsplicht voor de inhoudelijke behandeling van de strafzaak zal daarom op 1 juli 2024 in werking treden.

Twee jaar na inwerkingtreding van de verschijningsplicht voor inhoudelijke zittingen (in 2026), zal ik evalueren wat de effecten van de verschijningsplicht op het slachtoffer en de betrokken organisaties zijn. Op basis van deze evaluatie en de dan bestaande financiële en personele mogelijkheden kan dan een zorgvuldige afweging worden gemaakt welke vervolgstappen er genomen worden.

Spreekrecht bij tbs en pij-verlengingszittingen

Slachtoffers krijgen met het beperkte spreekrecht bij verlengingszittingen over terbeschikkingstelling of over plaatsing in een inrichting voor jeugdigen de mogelijkheid om hun beschermingsbehoeften mondeling toe te lichten tijdens de zitting. De implementatie hiervan wordt gezien de samenhang opgepakt met de taakoverdracht voor het informeren en raadplegen van slachtoffers in de tenuitvoerleggingsfase van het Openbaar Ministerie (OM) naar mij als Minister voor Rechtsbescherming.[5] Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) zal namens mij uitvoering aan deze taak gaan geven. Met de betrokken ketenorganisaties worden de uitvoeringsconsequenties van deze taakoverdracht op dit moment in kaart gebracht zodat op basis daarvan een implementatiedatum kan worden bepaald. Uw Kamer wordt in het najaar van 2023 geïnformeerd over de verwachte datum van inwerkingtreding.

Tenslotte

De Wet Uitbreiding Slachtofferrechten draagt bij aan de verdere versteviging en verankering van de positie van het slachtoffer over de gehele breedte van het Nederlandse strafrecht. Samen met de betrokken ketenorganisaties zet ik mij hiervoor in.

De Minister voor Rechtsbescherming,
F.M. Weerwind

[5] Kamerstuk 33 552, nr. 103.